

בבא בתרא קלד

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף קלד. כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת, אינה מתנה. הקשו התוס' מהא דאיתא לקמן (קלז:) הא לך אתרוג במתנה ע"מ שתחזירהו לי, החזירו יצא, אע"פ שלא היה יכול להקדישו, דכיון דאמר לי מידי דחזי לי קאמר כו', ולר"י נראה דלא תליא מתנה בהקדש, דאפי' אינו יכול להקדיש הויה מתנה, ולא דוקא נקט כו'. וכזה כתב בתשו' הרא"ש (כלל עד-ד) דלאו דוקא שאינה יכול להקדישה, אלא ה"ה נמי שאינו יכול לעשות כפי חפצו, והביא כמה ראיות לזה. ועי' בתשו' הריב"ש (סוסי"ב) בענין זה. ועי' בתשו' חתם סופר (חומ"ס ס"י קלא) שהביא השואל תירוץ בשם הגרע"א, דבמתנה ע"מ להחזיר ליכא שיעור במתנה, רק תלוי בתנאי, משא"כ כשנותן סתם רק שמשעיר לעצמו שלא יהיה יכול להקדישו הו"ל שיעור במתנה, כמו שמצינו חילוק זה בגט, דאיתא במס' גיטין (פב.) באומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני, הוי גט בלא שיעור, ובאומר חוץ מפלוני אינו גט, דהוי שיעור בגט, והחת"ס דחה דבריו, דמה בכך שיהיה שיעור במתנה, וכי היכי מצינו שלא יהיה שיעור

2. תוספות מסכת בבא בתרא דף קלד עמוד א

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת כו' - ואם תאמר דאמר לקמן בפירקין (דף קלז:) הא לך אתרוג במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא אע"פ שלא היה יכול להקדישו דכיון דאמר לי מידי דחזי לי קאמר כדקאמר לקמן ויש לומר דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יהנו אחרים ממנו אבל הכא לא היה יכול להקדישו כלל ולר"י נראה דלא תליא מתנה בהקדש דאפילו אינו יכול להקדיש הויה מתנה והכי פ' כל מתנה שאינה כו' כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא ע"מ שיאכל אביו ולא דוקא נקט שאם הקדישה אינה מוקדשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום ולא נתנה כלל אלא ע"מ שיאכל אביו (דף מח.). לחד לישנא דסעודתו מוכחת עליו ולא נקט שאם הקדישה אלא משום דמעשה הכי הוה אי להווא לישנא דמפרש [התם] משום דויתור אסור במודר הנאה ובעלמא אע"פ שאינו יכול להקדישה הויה מתנה וכן משמע בירושלמי דקאמר אההיא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' ר' ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה להחזירו על מנת שלא יקדישנה כו' וקאמר במתני' כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון שהיתה בה ערמה אינה מתנה.

3. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קלד/א

(תנא) תוד"ה כל מתנה שאינה וכו' ובתירוץ ראשון דעתם כדעת רשב"ם דאם מתנה על מנת שלא יקדישנה אינה מתנה כלל, והטעם פירש רשב"ם דאין מתנה לחצאין דבעינן שיוכל המקבל לעשות במתנה כרצונו, וקשה דאפילו בגט דבעינן כריתות מכל מקום יכול להתנות על מנת שלא תינשא לפלוני דתנאי מילתא אחריתא הוא, וכן בהפקר לעניים ולא לעשירים דלא מהני הוא משום דילפינן משמיטה, ובמתנה על מנת שלא יזכה פלוני אפשר דמהני גם בהפקר כמו בגירושינן, ומתנה לא ילפינן משמיטה, ואם כן מנלן דאין מתנה לחצאין:

4. חדושי הרמב"ן על מסכת בבא בתרא דף קלד/א

הכי גרסינן כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מוקדשת אינה מתנה. פ' כל מתנה שאינה בדעת גמורה שאם הקדישה תהא מוקדשת אינה מתנה לפי שאינה אלא להערמה בעלמא כגון מעשה דבית חורון דסעודתו מוכחת עליו דאינה מתנה ולא גמר והקנה לו כלום, ולא דמיא למתנה על מנת להחזיר שאם הקדישה אינה מוקדשת והויה מתנה, דהתם גמר והקנה על תנאי ומשום תנאו אינו יכול להקדיש, אבל הכא סתם הקנה לו ולכל דבר הוה משמע אלא שסעודתו מוכחת עליו דלאו למתנה

איכוון אלא למאי דאמר ויבא אבא ויאכל עמנו א"נ דוקא בדאמר בפירוש ואינה לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה כדאתמר עלה בגמ' בדוכתה (גדרים מ"ח א'), והתם נמי גרסינן הכי ור"נ אמר קני ע"מ להקנות קנה דהא סודר קנה ע"מ להקנות הוא, אמר ליה רבא לר"נ והא מתנת בית חורון דקנה על מנת להקנות הוא ולא קנה זמנין אמר ליה משום דסעודתו מוכחת עליו וזמנין אמר ליה ר' אליעזר היא דאמר אפ"י ויתור אסור במודר הנאה, ושמע מינה בהדיא דכל מתנה שאינה בהערמה אע"פ שהיא על מנת להחזיר לו ואם הקדישה אינה מקודשת מתנה היא, ומתני' שאני דלאו משום תנאי הוא דאינו יכול להקדיש אלא סתם נתן לו לגמרי אבל בהערמה היא שהרי כשרצה להקדישה עכב עליו ומן הדין, ונמצא שלא קנה כלל ולא נתן לו אלא הערמה היתה, אי נמי מתני' משום דר' אליעזר דהא אמר ויבא אבא וכמאן דאיתהני מיניה דמי, ואינה מתנה לגבי מודר הנאה קתני הא לשאר מילי הויה מתנה ומקיים תנאיה, ובירושלמי (גדרים שם) ג"כ מפורש ר' ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחברו על מנת שלא יקדישה לשמים, כיני מתניתין כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בהערמה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה, ע"כ, והוצרכתי לכתוב זה מפני שיש מקשים לקמן (קל"ז ב') גבי אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי וכו', החזירו אמאי יצא הרי אינו יכול להקדישו ואינה מתנה, עד שמחקו מן הספרים לי וגרסי על מנת שתחזירהו סתם שאם הקדישו מוקדש ומוחזר, וכבר כתבנו מפורש מן הגמ' שאין זה כלום, והגהת ספרים בסברא עבירה גמורה וראוי לנדות עליה.

5. תדושי הר"ן על בבא בתרא דף קלד ע/א

כל מתנה .. וא"ת והא אמרינן בסוף פירקין דהאומר לחברו שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי אינו יכול להקדיש אפ"ה הויה מתנה, י"ל דהכא ה"ק כל מתנה שהיא בהערמה דלא אתני ולא מידי אם הקדיש אינה מקודשת אינה מתנה, דבכה"ג לא משום תנאי הוא שאינו יכול להקדיש אלא מחמת ריעות המתנה בעצמה מש"ה לא הויה מתנה, אבל היכא דאתני בהדיא על מנת שתחזירהו דה"ל כמ"ד ע"מ שלא תקדישנו מחמת תנאו הוא שאינו יכול להקדיש אבל מתנתו מתנה גמורה היא, וכך אמרו בירושלמי וכי אין אדם נותן מתנה ע"מ שלא יקדישה, אלא כני מתני' כל מתנה שהיא בהערמה כמתנת בית חורון שאינה שאם הקדישה תהא מוקדשת אינה מתנה:

6. מהרש"א על בבא בתרא דף קלד א

גמ' פ' תלמידים כו' ל' מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו כו'. ר"ל שהגיעו למעלת רבם הלל הזקן דהכי אמרינן בפ"ק דסנהדרין בהלל הזקן ראוי היה שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו דהוא רבן של כל ישראל אלא שהדור לא היה זכאי לכך והוא שזכה הלל לכך ממדת ענוה שהיתה בו כמו שמצינו במשה במדת ענוה שנאמר בו והאיש משה עניו מאד וגו' לא כן עבדי משה וגו' ותמונת ה' יביט וגו' דר"ל שאצילות נבואתו היה מאתו ית' ב"ה בזולת אמצעי כן היו ראויים אלו שתשרה עליהם שכינה בזולת אצילות אמצעי כמו שזכה הלל רבם ממדת ענוה שהיתה בו כמרע"ה אבל שלשים השניים לא הגיעו למעלת רבם הלל שהגיע למעלת רבן של ישראל אבל הגיעו למעלת התלמיד של רבן של כל ישראל דהיינו יהושע שהיה תלמיד משה רבינו שנתן משה מאצילותו עליו כמ"ש ונתת מהודך עליו ואמרינן בפרק הספינה פני משה כפני חמה פני יהושע כפני הלבנה שהשיגה אור אצילות אור שלה מן החמה דהיינו מרבו משה ולזה אמר ראוייה שתעמוד להם חמה שהוא פני משה להאיר עליהם כיהושע שהיה פני לבנה והשיג אורו מפני משה שהוא פני חמה ואמר עשרים בינונים דהיינו שלא הגיעו למעלת רבם מיהו יצאו מתורת תלמיד כענין תלמיד חבר שאמרו בכמה דוכתין וק"ל:

7. רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף קלד עמוד א

גדול שבכולם. שבבינונים:

8. רמב"ם פירוש המשניות - שמנה פרקים להרמב"ם - פרק ז

וכאשר ידעו חכמינו, זכרונם לברכה, ששני המינים האלו מן הפחיתות, רצוני לומר, השכליות והמדות הם אשר יבדילו בין השם יתברך ובין האדם, ובהם הוא יתרון מעלות הנביאים, אמרו על קצתם במה שראו מחכמתם ומדותיהם (סוכה כ"ח בבא בתרא קל"ד), "ראויים הם שתשרה שכינה עליהם כמשה רבינו עליו השלום", ולא יעלם ממך ענין הדמיון שהם דמו אותו בו, לא שישווהו אליו חלילה. וכן אמרו על אחרים, כיהושע בן נון, על הצד אשר זכרנו. וזה ענין אשר כווננו לבאר בזה הפרק:

9. ספר דבר יעקב

[ו] קטן שבכולם רבן יוחנן בן זכאי - מדברי הראב"ד [הל' ממרים ב-ב] נראה שלמד כפשוטו שהיה קטן מכולם. ומקשה הכס"מ אם היה קטן מכולם למה נתמנה נשיא וראש ישיבה אחר הלל [וגם קיבל תואר רבן] ולא מינו אחד מהגדולים אלא ודאי שבחכמת התורה היה כמותם ואולי אף גדול מהם, ובשאר חכמות הם היו גדולים ממנו.

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

במערכא, דייקי בה. וברשב"א במס' סוכה (שם) מפרש, קושיות ותירוצים וספיקות שלהם שלא נתבררו להם מפני שלא ירדו לעומק של תלמוד כחכמת הראשונים, ולפי שהיה זה מחסרון ידיעה קרי להו דבר קטן בחכמת המשנה, אבל גדול הוא מכל שאר חכמות העכו"ם, וזה הפירוש אמת ונכון לכל המאמין. וכזה כתב הריטב"א כאן, דקרי להו דבר קטן לפי שהם פלפולים וחידודים, לפי שלא ירדו לסוף דעתם של התנאים, ור"י בן זכאי מרוב חכמתו היה אומר כל מה שיוכל שום אדם לפרש ולדקדק. וברמב"ם (יסוה"ת פ"ד הי"ג) כתב, אע"פ שדבר קטן קראו אותן חכמים, שהרי אמרו דבר גדול מעשי מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא, אעפ"כ ראויין הן להקדימן שהן מיישבין דעתו של אדם תחילה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה לישוב העוה"ז כדי לנחול חיי העוה"ב, ואפשר שידעם הכל, קטן וגדול, איש ואשה, בעל לב רחב בעל לב קצר. ועי' בכסף משנה שהביא מש"כ הר"ן והריטב"א על דברי הרמב"ם. וע"ע מה שכתבנו במס' סוכה (שם ד"ה הויות).

11. ספר דבר יעקב

חן דבר קטן הויות דאביי ורבא – לכאורה קשה וכי הויות דאביי ורבא הוי דבר קטן. מבאר הריטב"א קרי ליה דבר קטן לפי שהם פלפולים ותירודים שהיו אומרים לפי שלא ירדו לסוף דעתם של תנאים, וריב"ז מרוב חכמתו היה אומר כל מה שיוכל שום אדם לפרש ולדקדק.

12. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף קלד/א

כל עוף שפורח עליו נשרף. **לאו גוזמא הוא** אלא דוקא שהרי אפילו רבי אליעזר ור' יהושע תלמידי דרבי יוחנן בן זכאי כשעסקו בתורה על סעודת אבויה אבי אלישע אחר ירדה אש מן השמים וליהטה הבית עד שאמר להם אבויה רבותי לשרוף ביתי באתם כדאיתא בירושלמי דהגיגה:

13. דף על הדף בבא בתרא דף קלד עמוד א

בגמ': אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שישב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף.

בספר ישמח משה פרשת וירא כתוב, שבמה חטא עוף זה שנשרף? אלא הפירוש הוא אפילו עוף שעבר על יונתן בן עוזיאל בשעה שישב ועסק בתורה ושמע תורתו, הוא עלה במדרגה כמו מלאך שרף.

והאדמו"ר מקוצק ז"ע אמר, שיונתן בן עוזיאל היה תלמידו של הלל הזקן, ואם התלמיד כן, במה היה גדול כוחו של רבו הלל הזקן? אלא גדולת רבו היתה בזה שהעוף הפורח עליו לא נשרף, מכיון שאש תורתו היתה פנימיות ביותר, לא היתה נראית בחוץ, זו גדולתו.

14. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף קלד/א

לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש. פירש רשב"ם ז"ל יש עולמות כדאיתא בפרק חלק עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות, טעם מספר ש"י עולמות נראה לפי שעשרת הדברות יש בהן תר"ך אותיות נגד תרי"ג מצות ושבע מצות בני נח במספר כת"ר עליון ונראה שכנגדן יש לו לאדם תר"ך עולמות אלא לפי שהאדם נברא דו פרצופין זכר ונקבה ויקרא את שם אדם וכן כל הנשמות זכר ונקבה נבראו ובין שניהם נשלם ונעשה האדם במלואו וטובו לשמור ולעשות את כל מצות ה' לכך גם אותן תר"ך עולמות יחדו יחלוקו מחציתן לזכר ומחציתן לבת זוגו והיינו ש"י עולמות לכל צדיק וצדיק ולהכי בשעה שבא הקב"ה ליתן עשרת הדברות לישראל ובא להודיע להן מתן שכרן תחילה צוה להגיד לנשים בפני עצמן ולאנשים בפני עצמן שנאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל אתם ראיתם וגו' והייתם לי סגולה מכל העמים ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' לומר דנשים ואנשים שניהם שוין בקבלת שכר הנמשך מתר"ך אותיות של עשרת הדברות שהן נגד מספר כל מצות ה' דאיש ואשה כחד גופא נינהו ושניהן שקולין:

15. ספר דבר יעקב

ט] נפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו אחיו עמו - הרש"ש מקשה כיון שלא נודע מי אביו היה ראוי שנכסיו יהיו הפקר וכל הקודם אפי' אחד מהשוק זכה. [ותירץ שמיירי שזה שאמר שהוא אחיו קדם וזכה מההפקר, ולכן ירשו אחיו עמו כיון שהודה שהם אחי המת, אבל אם לא קדם וזכה הוי הפקר. וקשה למה הוי הפקר, דודאי איכא קרוב רחוק, דרק גר שמת אין לו קרובים ונכסיו הפקר [וכן מבואר בהג' אשרי].

כתב הנה"מ [סימן רפ-א] כל היכא דליכא יורש ודאי, ובא אדם וטוען שהוא היורש נאמן. וכ"כ הק"ש [אות תנ] הא דמבואר במשנה שהאומר זה אחי נאמן לירש את הספק, אף שבכל מקום בעיני שני עדים לומר זה היורש, היינו היכא דאיכא יורשין ודאין שבא להוציא מהם, אבל היכא שאין שום יורש נאמן לומר אני היורש. וכ"כ בש"י ר' שמואל [אות קנ] ומבאר הטעם משום שהיכא שליכא מוחזק בממון לכו"ע ברי ושמא ברי עדיף. א"נ היכא דליכא בעלים שטוענים שהוי ממון דידהו, הוי שאלה של איסורא שעד אחד נאמן בהן.

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה האומר זה בני נאמן. כתב בתשו' הרא"ש (כלל פב-א) דזה מיירי באדם שבא ממדינת הים, ועוד אחד בא עמו, ואמר עליו שזה בנו שנולד לו מאשתו, ונאמן לענין ירושה לרבנן בנכסים שיש לו עכשיו, במיגו דאי בעי נותן לו במתנה [עי' ברשב"ם להלן ע"ב ד"ה ליורשין], ולר"י אפי' מנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, דגזירת הכתוב דכתיב (תצא כא-יז) "יכיר" יכירונו לאחרים [עי' בגמ' לעיל קכו:], ולענין יבום נאמן הואיל וכידו לפוטרו מגט. ועי' ברבינו גרשום דמשמע נמי דמיירי בכהאי גוונא.

17. ספר דבר יעקב

[א] ליורשו פשיטא – הרשב"ם והתוס' מפרשים

פשיטא שנאמן מטעם מגו, אבל מדין יכיר אינו נאמן לומר זה בני, כיון שלא מוחזק לן שזה בנו, דדוקא היכא שמוחזק להיות אביו נאמן לומר זה בכור. רע"א בגליון הש"ס [קכו:] והרש"ש [קכו:] מקשים סתירה ברשב"ם, שכתב [לעיל קכו:] ע"ש אות כ] שיכיר מהני אף כשלא מוחזק שהוא אביו, נאמן לומר זה בני. והרש"ש והחת"ס [הובא בגידו"ש] מתרצים שכאן דיבר הרשב"ם לפי רבנן ולעיל לפי ר' יהודה, גם הנ"י כאן מביא י"מ שלפי ר' יהודה נאמן אף כשלא מוחזק שהוא אביו. ומקשים הרש"ש והגידו"ש דא"כ הגמ' כאן תתיר שמתנ' דידן לפי ר' יהודה שהלכה כמותו, ומתנ' קמ"ל שאף היכא שאינו מוחזק להיות אביו נאמן לומר זה בני מדין יכיר. ותירצו שלא מסתבר להעמיד המשנה כחידאת, ובפרט שסתם משנה ר"מ היא ולא ר' יהודה.

הריטב"א, הרשב"א והר"ן מפרשים שפריך פשיטא כשם שנאמן לומר זה בכורי [אף לרבנן בצריך היכירא] ה"נ יהיה נאמן לומר שזה בני. והריטב"א מקשה שלגבי בכור בעי קרא ללמד שנאמן לומר זה בכור, והכא לומר זה בני ליכא קרא. ומתיר הריטב"א בשם הרא"ה בבכור צריך קרא כיון שכולם בחזקת בניו, והבנים האחרים מכחישים, אבל הכא שאומר זה בני ליכא הכחשה, פשיטא שהוא נאמן עליו וכ"ש אחרי שכתוב יכיר לגבי בכור פשיטא שנאמן לגבי פשוט לומר זה בני.

18. ספר דבר יעקב

[ג] לפטור את אשתו מן היבום איצטריכא ליה – מקשים הראשונים [ר' יונה, הרשב"א והריטב"א] מה התירוץ שצריך לומר שנאמן לפוטרה מיבום, הרי גם זה פשיטא שנאמן כיון שבידו לגרשה. [ובמיוחד קשה לפי הרשב"ם ור' יונה שמבארים קושיית הגמ' ליורשו פשיטא כיון שיש לו מגו, מה התירוץ לפטור מהיבום, הרי גם לענין זה יש מגו שבידו לגרשה, מיהו הרשב"א והריטב"א חולקים על הרשב"ם ומפרשים הקושיה ליורשו פשיטא שנאמן משום יכיר, ומ"מ מקשים שלפוטרה מיבום הוי פשיטא כיון שבידו לגרשה]. ותירצו הראשונים דהו"א שאין זה מגו, משום אם יתן לה גט תהיה אסורה לכהנים, קמ"ל שהוי מגו, ונאמן אף להתירה לכהנים כיון שעיקר כוונתו להתירה לשוק ולא איכפת לו אם תיאסר לכהנים. ולכאורה אפשר לתירץ דקמ"ל שלא רק לענין ממונא כגון ירושה מהני מגו, אלא גם לענין איסורא [ודבר שבערוה] מהני מגו.

19. ספר דבר יעקב

ה) מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה – [רע"א] [תשובה סימן קי ד"ה אולם] והמחנ"א [לרמב"ם פ"ד מנחלות] מקשים לפי שיטת הרמב"ם והר"ן הנ"ל שהאב נאמן לומר זה בני מדין יכיר, למה הוצרך לומר שנאמן לומר זה בני לפטור האשה מחליצה משום שבידו לגרשה, תיפוק ליה שנאמן מדין יכיר.

א. השב שמעתתא [ב-כ] מתרץ [וכ"כ רע"א בלשון אול"ן] שהאב נאמן מדין יכיר רק לגבי דינים הנוגעים לבן, אבל לענין האשה להחזירה לשוק לית ליה נאמנות מדין יכיר, ולכן צריך לומר הטעם שנאמן משום שהוי בידו.

הקו"ש [אות תנו] וקובה"ע [סימן מא-ד] מביא תשב"ץ שכתב שאב שאמר אינו בני נאמן מדין יכיר לחייב את אשתו בחליצה, ומוכח שחולק על הש"ש וסובר שאיכא יכיר גם לענין דיני האשה הנובעים מהבן.

ב. הקובה"ע מתרץ שדוקא אבא שאומר זה בני נאמן מדין יכיר אבל אם אומר יש לי בנים אינו נאמן כיון שלא הכיר שום בן אדם [כמש"כ לעיל אות א]. ולפ"ז גם היכא שהאב אומר זה בני יש לו נאמנות של יכיר רק לגבי דינים שנובעים מחמת שהוא הבן המסוים, אבל לענין לפטור מיבום אין הפטור מחמת שהוא הבן אלא שיש בן, ואין נ"מ אם הוא הבן או אחר, וא"כ אין ההכרה גורמת הפטור ולכן לענין זה אינו נאמן מדין יכיר.

ג. האמרי משה [סימן יא-ה הובא לעיל קכו: אות כ] וזכרו"ש [סימן פא ד"ה ומיושב] מתרצים שדוקא לענין ירושה נאמן לומר זה בני אף שאינו מוחזק לאביו, דהתורה האמינתו כיון שהנכסים שלו אבל לענין לפטור את האשה מחליצה אינו נאמן היכא שלא החזק שהוא אביו.

ד. האר"ש [יבום ג-א] מתרץ ע"פ מש"כ בגמ' [יבמות מז.] שאין האב נאמן [מדין יכיר] על בנו היכא שחב לאחרים כגון שפוסל בני בנו, ולכן כאן כשאומר יש לי בן הוא חב לאחיו שאוסר אשתו עליהם, ולכן צריך שמואל לומר שנאמן כיון שידוד

20. ספר דבר יעקב

טו] מאי שנא מדרבא דאמר רבא איש פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפים להורגו ולא להורגה – א. בגמ' [סנה' ט: ויבמות כה:] נחלקו

ב. בביאור מחלוקת ר' יוסף ורבא נאמרו ב' פירושים. א. התומים [סימן לח-א] בשם הרדב"ז והרש"ש [יבמות כה:] והקרן אורה [שם פירוש א'] מפרשים שנחלקו האם אדם משים עצמו רשע, [ולכו"ע עושים פלגינן], רבא קאמר פלגינן דיבורא ומקבלים עדות

משום שאינו יכול לפסול עצמו דאין אדם משים עצמו רשע, ור' יוסף סובר שנאמן לשים עצמו רשע ולפסול עצמו לעדות.

ב. התומים והקרן אורה [פי' ב] ורע"א [כתו' יח: ותוס' רע"א ליבמות סופ"ב] מפרשים נחלקו האם פלגינן דיבורא, וכ"כ הר"ן [גיטין ח:], [ולכו"ע אין אדם משים עצמו רשע], רבא סבר שפלגינן דיבורא ור' יוסף סבר שלא פלגינן דיבורא, ולקבל כל העדות אי אפשר שאין אדם משים עצמו רשע. וקשה למה הוצרך ר' יוסף לומר והתורה אמרה אל תשת רשע עד, תיפוק ליה שאינו נאמן להעיד שהוא הנרבע, ולא פלגינן דיבורא. הקובה"ע [סימן כא-א]

ושער"י [ו-יא] מתרצים שר' יוסף בא לתרץ למה לא עושים פלגינן נאמנות, כמו עד אחד אומר מת בעלה שנאמן להתירה להנשא ולא נאמן לענין ירושה [יבמ' קיז.], לכך קאמר ר' יוסף שאי אפשר לקבל עדותו כלל כיון שלפי דבריו הוא רשע, וכמו הגמ' [יבמות מז.]. נתגירתי ביני לבין עצמי, דקאמר ליה

רב יהודה לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי. ויוצא לפי זה שרבא ור' יוסף נחלקו אם עושים פלגינן דיבורא, ור' יוסף מודה שעושים פלגינן נאמנות.

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

פלוגי בא על אשתי כו', להורגו ולא להרגה. פרשב"ם דאצל אשתו הוא פסול לעדות. מבואר מהכא דגם האשה נהרגת בניאוף. וכ"כ רש"י עה"כ (אחרי יח-ו) "לא תקרבו לגלות ערוה", להזהיר הנקבה כזכר ומקורו מתו"כ שם. ועי"ש בשפתי חכמים. וכ"כ רש"י עוה"פ עה"כ (שם-כט) "ונכרתו הנפשות העושות", הזכר והנקבה במשמע. והא דאיתא במס' סנהדרין (עד:) דאשה היא קרקע עולם, היינו דוקא כשהיא אנוסה, אבל לא כשהיא ברצונה. ובתוס' במס' ב"ק (לב. ד"ה איהו קעביד מעשה) כתבו, דלענין חטאת ומלקות חייבת, דרחמנא אחשביה הנאה למעשה. ועי' בדברינו במס' כתובות (נא: ד"ה כל שתחילתה באונס) בשם הים של שלמה. וז"ל הנודע ביהודה (מהד"ת יו"ד סי' פה) ודע